

Promjena funkcije u prikazivanju pasa u venecijanskom sakralnom slikarstvu 16. stoljeća

Većina stručnjaka pretpostavlja da su renesansni umjetnici prikaze životinja povezivali s novim naturalističkim shvaćanjem prirode te da su tako odbijali pridati im simboličnu i didaktičku funkciju, koja je životinjama bila pripisivana više od tisuću godina, skrivajući na taj način mnoge konzervativne i retrospektivne elemente koje prepoznajemo u zadržanoj srednjovjekovnoj ikonografiji nakon 1400. godine. Ovaj rad prikazuje načine na koje su venecijanski renesansni umjetnici ovjekovječili simbolični kontekst životinjskog simbolizma, koji su u sakralnoj umjetnosti prekrili velom žanr prikaza i narativnosti. Pitanja kontinuiteta i inovacije u umjetnosti renesanse istraživana su u posebnom kontekstu simbola psa, i to u sakralnoj umjetnosti Venecije 16. stoljeća. Venecijanski su umjetnici *cinquecenta* dijelili iznimnu sklonost prema prikazivanju životinja, osobito pasa, bilo u svjetovnoj bilo u religijskoj ikonografiji. Dramatične su promjene u pristupu ikonografiji pasa prikazane u djelima Tiziana (1488.-1576.) i Tintoretta (1519.-1594.) četrdesetih i pedesetih godina 16. stoljeća. Smatran podvojenim stvorenjem u razdoblju od kasne antike do renesanse, pas je bio hvaljen zbog svoje vjernosti, mudrosti, budnosti, proročkih vizija i sposobnosti izlječenja, ali je također bio u negativnom kontekstu povezan sa seksualnim promiskuitetom, ljutnjom, pohlepom i škrtošću. U seriji prikaza glavnih grijeha, pas najčešće predstavlja rasipnost, škrtošću, srdžbu i zlobu. Srednjovjekovna je moralizatorska književnost ovjekovječila ovakvo slobodno shvaćanje ikonografije psa, čiji korijeni sežu u drevnu Grčku, a ta je tema posebice prisutna u renesansi. Bestijariji su prisutni u rukopisima 15. i 16. stoljeća, pisanim venecijanskim i toskanskim dijalektom. Tijekom svoje karijere Tizian je prihvatio negativna moralistička tumačenja u prikazivanju psa, koja su u renesansnu umjetnost prodrli iz srednjovjekovne literature i umjetnosti. Nije iznenađujuće da su simbolički prikazi pasa u njegovim sakralnim djelima povezani s negativnim ljudskim strastima. Lik psa u Tintoretovim djelima donosi nam drugu sliku. Psi koji nisu nerazdvojivo povezani s narativnom tematikom, pojavljuju se u više od 10 njegovih religijskih djela. Među dokumentiranim djelima ove kategorije nalaze se najmanje četiri verzije "Posljednje večere" te najmanje dvije ili tri verzije "Pranja nogu", a sve sadrže istaknute figure psa. Dodatni primjeri njegovih prikaza pasa u različitim religijskim kontekstima nemaju uzora u talijanskom slikarstvu. Pokazano je da je važnost ovih životinja, prikazanih u svetim događajima, povezana s klasičnim izvorima koji naglašuju pozitivna shvaćanja karaktera i moći psa. Literatura 16. stoljeća psu sve više dodjeljuje autoritativnu ulogu, u kojoj pas svjedoči nadnaravnim i čudesnim događajima uz kreposti superiornije percepcije ili gdje je primjer ideala racionalnosti. U isto vrijeme kad Tintoretto uvodi likove pasa u svoja sakralna djela, na primjer, humanist i liječnik Conrad Gesner objavljuje četvrto izdanje knjige *Historia animalium* (1551.-1558.), a koju Edward Topsell prevodi pod naslovom *Povijest četveronožnih zvijeri* (London, 1607. i 1658.). Među izvorima kojima se Gesner koristio nalaze se Aristotelovo djelo *De animalibus* i Plinijeva *Historia naturalis*, objavljeni u Veneciji u kasnom 15. stoljeću, te Aelanijevo djelo *Περὶ Ζώων Ἰδιότητος* koje Gesner prevodi na latinski s naslovom *De natura animalium*, a koje je objavljeno 1532. godine. Ova su shvaćanja utjecala na humanističku ikonografiju. Klasični su izvori također pružali prototipe za epitafe i hvale posvećene psima u 16. stoljeću. Među renesansnim autorima koju su znatno pridonijeli oživljavanju ovih književnih vrsta bili su istaknuti venecijanski znanstvenici Pietro Bembo (1470.-1547.) i Andrea Navagero (1483.-1529.). Dok su pisci 16. stoljeća hvalili mudrost, racionalnost, budnost, vjernost, pažljivost, pamćenje, znanje i vid u pasa, venecijanski su umjetnici prikazivali kreposne pse u alegorijskom kontekstu. Do kasnih četrdesetih i pedesetih godina 16. stoljeća, kad je Tintoretto započeo s uvođenjem prikaza pasa u svoja religijska djela, mnogi su od važnijih pisanih izvora o psima postali dostupni zahvaljujući venecijanskom tisku. Psi u Tintoretovim djelima imaju različite funkcije. Raznolikost ikonografskog značenja također se odrazila na ponovno oživljavanje antičkih uzora i suvremene književnosti. Poput Tintoretta i Veronese započinje uvođenjem likova pasa u svaki mogući sadržaj, brišući granice između svjetovne i sakralne ikonografije.